

EKOLOJİK TEHLİKE ÇIĞLIĞI: ERNEST CALLENBACH'IN 'EKOTOPYA' ve OYA BAYDAR'IN 'KÖPEKLİ ÇOCUKLAR GECESESİ'

ECOLOGICAL DANGER'S OUTCRY: ERNEST CALLENBACH'S 'ECOTOPIA' and OYA BAYDAR'S 'THE NIGHT OF CHILDREN WITH DOGS'

Tülay AKKOYUN

Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, İngilizce Mütercim Tercümanlık Bölümü, takkoyun@mu.edu.tr
ORCID: 0000-0003-1912-9149

ÖZET

Bilinen ilk Ekolojik Ütopya eseri, 1975 yılında Amerika'da, Ernest Callenbach tarafından kaleme alınmıştır. Ekolojik Distopya ise, henüz adı konulmadığı dönemde de olsa, distopyanın geleceği konu edinmesinden dolayı, birçok distopik eserde kendine sağlam bir yer edinmiştir.

Distopik kurguda, bir ülkede ya da dünya genelinde yaşanan ve yaşanabilecek sorunların işlenmesi söz konusu olduğundan, distopya yazarı kendi coğrafyası üzerinden yola çıkarak, gelecekte yaşanabilecek olumsuzlukları dile getirmektedir. Ekolojik distopya yazarları; çevre kirliliğinin, orman yangınlarının, deprem, sel, erozyon gibi doğal felaketlerin gelecekte insanlığı ve evreni ne yönde etkileyeceği konusunda öngörülerde bulunmaktadır.

Bu çalışmada, arzulanan ideal dünya ile insanların bilinçli ya da bilinçsiz zarar vermeleri sonucu yok olma tehlikesi ile karşı karşıya olan bir dünyayı işleyen iki eseri, 'Sosyolojik Eleştiri' kapsamında, karşılaştırmalı olarak inceleyeceğiz. Her distopyanın bir ütopyaya dönüşebileceği umuduyla; Ernest Callenbach'ın 'Ekotopya'sı ile Oya Baydar'ın 'Köpekli Çocuklar Gecesi'nde birbirlerine zıt gibi görünmelerine karşın, her iki eserin de aynı ekolojik tehlike çılgılığı taşıdığını ve bu tehlikeye dair çözümün ekolojik ütopyalara bakılarak bulunabileceğini ispatlamaya çalışacağız.

Anahtar Kelimeler: Ütopya, distopya, ekolojik çılgılık.

ABSTRACT

The first known Ecological Utopia novel was written by Ernest Callenbach in 1975 in America.

Ecological Dystopia, on the other hand, has already taken its place in many dystopian works, even if it had not been named yet, as dystopia takes the future as its subject.

In dystopian fiction, since the problems that are and can be experienced in a country or in the world are discussed, the dystopian writer expresses the negativities that may be experienced in the future based on his/her own geography.

Ecological dystopia writers make predictions about how environmental pollution, forest fires, natural disasters such as earthquakes, floods and erosion will affect humanity and the universe in the future. Since there is no other planet suitable for human life, the authors' predictions about the need to protect the planet we live in can be described as a cry of enlightenment.

In this study, we will examine comparatively two works that deal with the desired ideal world and a world that faces the danger of extinction as a result of conscious or unconscious harm, within the scope of Sociological Criticism.

Hoping that every dystopia can evolve into a utopia; even though Ernest Callenbach's "Ecotopia" and Oya Baydar's "The Night of Children with Dogs" seem to opposite each other, we will try to demonstrate with examples that both works carry the same ecological danger's outcry.

Keywords: utopia, dystopia, ecological outcry.

GİRİŞ

Bu çalışma, küresel ısınmayla ekolojik dengenin giderek daha çok bozulduğu ve bulunduğumuz çağda Amerika'da yaşanan kasırgalar, İzlanda'da yanardağ patlaması, Avustralya'da aylarca süren orman yangınları, Tonga'da meydana gelen volkanik patlama, 2021'de ülkemizde yaşanan orman yangınları ve iki yıldır dünyayı kasıp kavuran Covid 19 virüsüyle birlikte daha çok gereklilik kazanmıştır. Bu çalışmada, edebiyat alanındaki eserleri incelerken dünyanın içinde bulunduğu ekolojik sorunları dile getirebilmek adına, sosyolojiyle son derece ilişkili ekolojik ütopya ve distopya aracılığıyla toplumsal farkındalık yaratmak amaçlanmıştır.

Berkes'e göre, ekosistem yerküredeki canlı ve cansız öğelerin birbirlerini, anlaşılmaz biçimde etkileyerek girdikleri karmaşık ilişkilerden oluşur. Bu sistem her ne kadar karmaşık ilişkilerden oluşmuş olsa da, kendi doğallığında bir denge barındırmaktadır. (Berkes vd. 1990: 45) Fakat doğal felaketlerden sonra kendini yenileyebilen doğa, insanın verdiği zararları telâfi etmekte zorlanmaktadır.

Yirminci yüzyılın ikinci yarısından itibaren, ozon tabakasının delinmesi, iklimlerin farklılaşması, buzulların erimeye başlaması yeryüzündeki bütün canlıları olumsuz yönde etkilemektedir. İnsan, bozduğu ekolojik dengenin bedelini çaresi bulunamayan bazı hastalıklarla ödemektedir. Bilim insanları bu dengenin yeniden sağlanabilmesi için çalışmalar yaparken, edebiyat alanında da, insanları uyarmayı hedefleyen yazarlar, ekolojik ütopya ve ekolojik distopya türünde edebi eserler vererek bu çabalara katkıda bulunmaktadır.

Bu çalışmada; Ernest Callenbach'ın 'Ekotopya'sı ile Oya Baydar'ın 'Köpekler Çocuklar Gecesi'nde yer alan coğrafyalardaki ekolojik durumu, edebiyatın bir toplum içinde doğduğu ve o toplumu yansıttığı ilkesini içeren Sosyolojik Eleştiri Yöntemiyle karşılaştırmaya çalışacağım. Eserlerden biri ütopya kapsamında iken diğeri distopya kapsamında yer almaktadır. Çünkü birinde arzulanan ideal dünya, diğesinde ise giderek kötüleşen, ürkütücü bir dünya bulunmaktadır.

ÜTOPYA / DİSTOPYA

Ekolojik Ütopya ve Ekolojik Distopya kapsamındaki eserleri karşılaştırmalı olarak incelemeye geçmeden önce 'ütopya' ve 'distopya' kavramlarını açıklamaya çalışacağım.

Cambridge Üniversitesi Yayınları kapsamında yayımlanan 'Ütopya Edebiyatı'nda, Fatıma Vieira'nın 'Ütopya Kavramı' isimli makalesinde; Thomas More'un, 'ütopya' sözcüğünü yaratmadan önce eserdeki hayali adasına Nusquama (Latince 'hiçbir yer,', 'hiçbir yerde', 'hiçbir durumda') adını kullandığını belirtir. More daha sonra eserine 'Nusquama' yerine 'Utopia' adını kullanmayı tercih ederek sadece literatüre bir terim kazandırmakla kalmamış, edebiyata da yeni bir tür kazandırmıştır. Vieira aynı çalışmasında 'distopya' kavramının ilk kez 1868'de Liberalizmin öncülerinden John Stuart Mill'in İngiliz Palamentosunda yaptığı bir konuşmasında kullandığını ve ütopyanın karşıtı bir bakış açısını tanımlamak için: "Eğer ütopya 'yaşama geçirilemeyecek kadar iyi' olarak kabul ediliyorsa, distopyanın da 'yaşama geçirilemeyecek kadar kötü' tanımlanmasının kabul edilebileceğini belirten ifadesine yer verir. Ütopya ve distopya sözcüklerinin aslında köken ve yönelimleri bakımından birbirine benzediğini: Dys'in Yunanca 'dus'tan geldiğini ve kötü, hastalıklı, anormal anlamını taşıdığını belirtir. (Claeys, 2011:22)

Bu tanımlar çerçevesinde Callenbach'ın 'Ekotopya'sını ütopya kapsamında ele almak doğru olacaktır. Zira 'Ekotopya' tıpkı Thomas More'un 'Ütopya' eseri gibi 'gerçekleşmesi mümkün olamayacak kadar güzel' bir ülkeyi anlatmaktadır. Ekotopya'da hava kirliliği ve kimyasal kirlilik gibi sorunlar yoktur, bu nedenle de ülkedeki ölüm oranı yetmiş beş binden otuz bine düşmüştür. On dokuz yıl önce bağımsızlığını ilan eden 'Ekotopya'da hava ve gürültü kirliliğine yol açtıkları gerekçesiyle, uluslararası hatlardaki uçakların kendi hava sahalarından geçmesi yasaklanmıştır. Saklanabilen silahların kullanımı 'Ekotopya'da serbest değildir, çünkü Ekotopya sokakları hem gece hem gündüz güvenlidir. Bu ülkede ulaşımda daha çok tren kullanılmakta ve trenlerin içi yeşilliklerle donatılmıştır. Her vagonun sonunda yeniden değerlendirme kutuları olarak adlandırılan; maden, cam, kâğıt ve plastiklerin ayrı ayrı atıldığı çöp tenekeleri bulunmaktadır. Baydar'ın 'Köpekli Çocuklar Gecesi'ni ise 'gerçekleşmesi mümkün olamayacak kadar kötü' bir yeri konu edindiğinden distopya kapsamında ele almak doğru olacaktır. Dünyada savaşlar, yıkımlar ve büyük kuraklıklardan sonra bir de tufan yaşanmıştır. Tufandan yirmi altı yıl öncesi renk renk kır çiçekleriyle bezeli dağlar çoraklaşmış, dağın eteğindeki köyler sular altında kalmıştır. Yükseklerde hala yaşam belirtileri görülmektedir fakat ülkenin batısında her yer sular altında kalmış, barajlar çökmüş, nehirler taşmış, çağlayanlar gibi akan sel suları insanları, hayvanları, binaları sürükleyip götürmüştür. Bu 'gerçekleşmesi mümkün olamayacak kadar kötü' yeri ve durumu da yazar, roman baş kişisinin ağzından 'En kötümser ekoloji uzmanlarının tahminlerini aşan, iddialı distopyaların inandırıcılığına gölge düşüren, bilimsel açıdan kuşkulu bir durum.' olarak tanımladığından, 'Köpekli Çocuklar Gecesi' öncelikle yazarı tarafından 'ekolojik distopya' kapsamına dahil edilmiştir. (Baydar, 2019:17)

EKOLOJİ

Krishan Kumar 'Modern Zamanlarda Ütopya ve Karşı Ütopya' eserinde ütopya ve karşı ütopyayı, dinsel olan ile seküler olan gibi, karşılıklı bağımlı olmalarına rağmen birbirlerinin antitezi olarak yorumlar. (Kumar 2006: 172)

Karşı ütopya (distopya), ütopyanın olumlanmasını reddederek onu yeniden kurmakta, ütopyalar ise buldukları çağın eksikliklerini ideal bir dünya üzerinden anlatmaya çalışmaktadır. Karşıt görünen bu iki olgu birbirine dönüşebilme olasılığına da sahiptir; yani bir ütopya distopyaya, bir distopya da ütopyaya dönüşebilir.

Ekolojik ütopya ve distopyayı incelemeye geçmeden önce, ekoloji kavramını gözden geçirmek gerekir. Türk Dil Kurumuna göre 'Ekoloji': Canlıların hem kendi aralarındaki hem de çevreleriyle olan ilişkilerini tek veya birlikte inceleyen bilim dalıdır. (Zülfikâr H vd. 2005: 612)

'Siyasal Ekoloji' isimli eserde Özcan Sezer, sanayi devrimiyle gelen teknolojik ilerlemelerle üretim ve tüketimin hızla artmaya başladığını, insanoğlunun daha çok üretmek adına doğayı bilinçsizce sömürdüğünü, doğa üzerindeki baskının giderek arttığını ve insanın oluşturduğu bu baskıların sonucunda ise doğal dengenin bozulup ve ekolojik sorunların ortaya çıktığını belirtir ve radikal ekoloji kapsamında (derin ekoloji, mistik ekoloji, toplumsal ekoloji, eko-feminizm, eko-sosyalizm) birçok ekoloji düşüncesinin geliştiğini belirtir. (Sezer Ö ve Fatih Kırışik 2015: 2-19)

Ekolojik dengenin korunması için 'Marksist Düşünce Sözlüğü'nde, Karl Marx 'Kapital III', Bölüm 13'de, gelecek nesillerin yaşamını sürdürebilmesi için insanlara düşen görevleri şöyle belirtmektedir:

"Bütün bir toplum, bir ulus ya da çağdaş bütün toplumlar hepsi bir arada ele alınsa bile yeryüzünün mutlak sahibi değildirler. Onlar sadece geçici olarak yeryüzünden yararlanan ve ona yararlı olmak zorunda olan varlıklardır ve onu sonraki nesillere daha iyi koşullarda devretmek zorundadırlar." (Bottomore 2001: 176)

Yukarıdaki ifadelerden yola çıkarak, kapsamı, tanımı ne olursa olsun dünyanın ciddi ekolojik sorunlarla karşı karşıya olduğu ve bu sorunların devlet politikalarıyla çözülebileceği bir gerçektir.

ERNEST CALLENBACH VE 'EKOTOPYA'

Ekolojik Ütopya

Ekoloji bölümünde yer verilen tanımlamalardan sonra, ilk olarak ekolojik ütopya türündeki 'Ekotopya'yı çözümlenmeye çalışacağız. Ütopyalar Sözlüğü'nde, ütopya: 'olmayan yer', 'hiçbir yer' olarak tanımlanmaktadır. (Sarcey 2003:256) Bu tanım, aslında gerçekleşmesi mümkün olmayacak kadar güzel bir yeri işaret etmektedir.

On sekizinci yüzyılda başlayan sanayi devrimi, yirminci yüzyıla ulaştığında toplumsal değişimler ortaya çıkmıştır. Dünya nüfusu çoğaldıkça, insanların giyim, barınma, enerji, sağlık gibi pek çok alanda gereksinimleri de artmıştır. Bu gereksinimleri karşılayabilmek için, giderek daha çok kullanılan petrol ve kolayca yok olmayan plastik atıklar doğanın kirlenmesine yol açmıştır.

Ernest Callenbach'ın 1975'te Amerika'da basılmış romanı 'Ekotopya', 'ekolojik ütopya' türünün ilk örneğidir. Callenbach 1929 yılında Amerika'nın Pensilvanya eyaletinde doğmuş, editörlük, film eleştirmenliği yapmış ve dünyada ekolojik bilincin gelişmesi için büyük çabalar harcamış bir yazardır.

Yazar romanın başında, 'Ekotopya' sözcüğünün; 'Eco'nun Grekçe ev, yuva anlamına gelen 'oikos', 'Topia'nın ise yer anlamına gelen Grekçe 'topos' sözcüğünden türediği açıklamasına epigraf olarak yer verir. (Callenbach 2010:1)

Romanda, Amerika Time-Post gazetesi dış haberler muhabiri William Weston, altı hafta boyunca incelemeler yapmak üzere, Amerika'dan ayrılarak bağımsızlığını ilan etmiş Ekotopya'da görevlendirilmiştir. Roman, Weston'ın Ekotopya'da, bu süreçte yaşadıklarını kaydettiği bir günlükten yola çıkarak kurgulanmıştır.

Ekotopya'da telefonla iletişim bulunmamakta, telgraf ise dolaylı yollardan çekilebilmektedir. Zira Ekotopyalılar yirmi yıldan beri (tecrit hayatı gibi) kapalı bir toplum olarak yaşamaktadır. Doğayla uyum içinde yaşayan Ekotopyalıların çevre sorunlarını nasıl çözdükleri Amerika tarafından merak edilmektedir. Bu nedenle Weston, Ekotopya'da hava kirliliği ve kimyasal kirlilikten artık kimsenin ölmediği iddiasının gerçek olup olmadığını araştırarak ve Ekotopyalıların bunu nasıl başardığını öğrenerek, Amerika'ya bildirecektir.

Weston Ekotopya'ya varır varmaz, ekolojiye dair gördüklerini ve öğrendiklerini söz konusu günlüğe not etmeye başlar. Uçağı Ekotopya'dan kırk kilometre uzaktaki Reno'ya iner, zira Ekotopya hükümeti, hava ve gürültü kirliliğine yol açtığı gerekçesiyle uluslararası hatlardaki uçakların kendi hava sahasından geçmelerine dahi izin vermemektedir. Uçaktan indikten sonra Weston'ın eline tutuşturulan 'Ekotopya Açıklıyor' başlıklı kitapçıkta 'Gevşeyin, burası özgür ülke.' yazmaktadır. Bir zamanlar korkunç bir depremin ve yangının ardından yeniden doğan San Francisco 'Ekotopya' adını alarak özerk bir ülke haline gelmiştir. O halde Ekotopya'nın kurulmasına yol açan dönem deprem ve yangınların yaşandığı bir distopyadır. Felaketler sonucunda insanlar küçük bir bölgede kapalı bir toplum olarak bir ütopya yaratmışlardır.

Ulaşım, elektrikli taksiler ve minibüslerle gerçekleştirildiğinden Ekotopya'da gürültüden eser yoktur. İnsanlar bisikletlere ve antika teleferiklere benzeyen, aküyle çalıştığından ses çıkarmayan otobüslere binmektedir. Saatte ancak on mil giden bu otobüsler beş dakikada bir geçmekte ve ücretsiz taşıma hizmeti vermektedir ve çevre kirliliğinin bir bölümü bu hizmetlerle giderilmiştir.

Bütün yiyecek artıkları, lâğım pislikleri ve çöpler organik gübrelere dönüştürülerek yiyecek üretim devresine tekrar sokulmak üzere toprağa bırakılmaktadır. Bu nedenle insanlar çöplerini gübre olabilir ve yeniden değerlendirilebilir biçimde ayırmak zorundadır. Ekotopya'da yiyecek üretiminde bitki ve haşere ilaçları kullanılmamaktadır. Tarlaları ekim esnasında o ilaçlar yerine yabani otlardan, biyolojik denetimde ise böceklerden yararlanılmaktadır.

Yeniden ağaçlandırma programı sayesinde, Ekotopya'nın başlıca inşaat malzemesi ağaçtır. Eski varoşların büyük bir kısmı ormanlara ve otlaklara çevrilmiştir. Ekotopya'daki plastik maddeler petrol ve kömür yerine bitkilerden elde edildiğinden, şeffaf olmayan, hafif, ağır, katı, esnek, berrak gibi çeşitli tiplerde üretilmekte ve biyolojik açıdan çözünebilme, çürüyebilme, gerektiğinde yeniden üretilebilme ve gübre olarak da tarlalara dönebilme özelliklerine sahip olduklarından ülke tarımına büyük katkı sağlamaktadır. (Callenbach 2010: 110)

Ekotopya'da istikrarı iktidar sağlamaktadır, insanlar da bu istikrara katkıda bulunmak için ortalama bir başarı sağlamakla yükümlüdür. Çocuklar küçük yaşlardan itibaren bitkiler, hayvanlar ve doğal yapıyı öğrenmek üzere eğitilmektedir. Okullarda kız erkek ayrımı yapılmaksızın, marangozluk ve diğer aletli çalışma sınıfları, genellikle kereste, beton ve diğer ağır malzemelerin kullanılmasını gerektiren inşaat projeleri yürütülmektedir. Bu eğitim sayesinde insanlar doğayı korumayı öğrendiklerinden, ekolojik dengenin sürekliliği de garanti altına alınmaktadır.

Ekotopya'da, haftada yirmi saat çalışmakta olan insanlar Amerika'da tembel olarak nitelendirilmektedir. Oysa bu insanların doğa ve doğanın korunması hakkında olağanüstü derin bilgileri bulunmaktadır. Örneğin Ekotopya'da keresteden bir yapı inşa etmek isteyen bir kişi tüketeceği ağaçların yerine, yeni ağaçların yetişmesine, büyümesine katkıda bulunmak zorundadır. Birçok alanın ormana çevrilmesine rağmen, Ekotopya'da sebzeler, tahıllar ve et makul derecede ucuzdur. Et ihtiyaçlarını doğal ortamda yaşayan sığırlardan temin etmektedirler. Ritüel haline gelmiş olan avlanma eyleminde ise ihtiyaçları kadar avlanmakta ve avlandıklarını da paylaşmaktadırlar. İhtiyaçlarına göre avlanmaktadırlar, birlikte avlanıp birlikte tüketmektedirler, çünkü Ekotopyalılar genellikle komün halde yaşamaktadır.

Ekotopyalılar beş ilâ yirmi kişilik gruplar halinde yaşamakta, üstelik bir arada yaşayan bu insanlar akraba ilişkileri içinde olmak zorunda değildir. Fakat bu ailelerde hem yemek yapma ve ev işleri, hem de çocuk bakımı herkes tarafından paylaşılmaktadır. İşlere ayrılan zaman açısından kadınlarla erkeklerin payı eşit olduğu gibi çalışma hayatında da kadın-erkek eşit ücret almaktadır.

Nüfusun artarak yiyecek sıkıntısı çekilmesi riskini ortadan kaldırmak için bütün kadınlara, çeşitli doğum kontrolü araçları konusunda kitlesel bir eğitim ve tıbbi bakım kampanyası sağlanmaktadır. Ülkede isteğe bağlı kürtaj yapılmasına izin veren yasa çıkartılarak operasyon fiyatları düşürülmüş ve bu işlem için yerel klinikler ile hastanelere yetki tanınmıştır. Amerika'da yasaklanan kürtajın, 'Ekotopya'da serbest bırakılması Amerika'nın bu uygulamasına bir tepki niteliği taşımaktadır.

Yukarıda belirtilen düzeni sağlamak için ise, ülkede devlet merkezinin gücü azaltılarak yerel yönetimlerin yetkilerinin artırılmasını sağlayan 'âdemi merkezîyetçilik' uygulanmaktadır. Her şehir mini şehirler halinde yeniden örgütlenerek, hayat koşullarının iyileştirilmesi için insanlar kır hayatına daha çok yönlendirilmektedir.

Ekotopya'daki evlerde, mağazalardan satın alınmış mobilyalar yerine çıplak zeminde şilteler, ağır kerestelerden imal edilmiş sert yataklar kullanılmaktadır. Evdeki foseptik çukurundan edinilen metan gazıyla sessiz çalışan buzdolapları, buzlanma yapmalarına rağmen daha az enerji sarf etmektedir. Sessiz olamayan çamaşır makinesi ve kurutucular ise genellikle ayrı kulübelere tutulmaktadır. Enerji tasarrufu gerekçesiyle bulaşık makineleri ise hiç imâl edilmemektedir.

Ülkede 'Hayat Kavgası Partisi' iktidardadır ve ülkeyi yöneten Vera Allwen adında bir kadındır. Ancak çoğu Amerikalı, Allwen'in başında bulunduğu 'Hayat Kavgası Partisi'nin kadınların egemenliğindeki bir örgüt olduğunun ve bağımsızlık mücadelesinde büyük bir rol oynadığının farkında değildir. Aslında partiye üye erkekler de vardır ve bazı erkekler partinin üst kademelerinde görev de yapmaktadır. Kadınlar avcılık ve savaş oyunlarına katılmazlar. Kadınların politik liderlik yarışları, iş örgütlenmeleri ve çocukların babası olacak erkekler üzerindeki rekabetlere katılmaya yönlendirilmeleri ise ülkenin genel tercihidir. Ekolojik ütopya kapsamında incelediğimiz bu eser aslında feminist ütopya kapsamına da girmektedir. Fakat 'Ekotopya'yı, bu çalışmada daha çok ekolojik ütopya açısından irdelemeye çalıştığımızdan, romanın feminist yanlarına daha fazla değinmeyeceğiz.

Roman boyunca, William Weston'ın, Ekotopya'da tanıştığı Marissa'ya aşık olma sürecine de tanıklık edilir. Romanın sonunda ise Weston'ın kapıldığı aşkın da etkisiyle, Amerika'ya dönmekten vaz geçerek aşık olduğu kadının yaşadığı bu cennet ülkede kalmayı tercih ettiği görülür.

Lester Brown, 'Eko-Ekonomi' eserinde yeni enerji kaynaklarını; rüzgârdan yararlanmak, güneş ışığını elektriğe döndürmek, doğal gaz üretmek, jeotermal enerjiden faydalanmak gibi başlıklar altında açıklamaktadır.(Brown 2003: 105)

Callenbach'ın 'Ekotopya'sında, Brown'ın sözünü ettiği bu yeni kaynakların hepsi kullanılmaktadır. Böylece, edebi bir eser olan 'Ekotopya' bilimin önerdiği bütün yöntemleri kapsamaktadır. Çağımızda teknoloji ve onu kullanan insanların tükettiği doğayı kurtarmak için de gerekli bütün bulgular bu eserde yer almaktadır.

OYA BAYDAR VE 'KÖPEKLİ ÇOCUKLAR GECESİ'

Ekolojik Distopya

Bu bölümde, ekolojik distopya açısından, Oya Baydar'ın 'Köpekli Çocuklar Gecesi' yapıtını irdelemeye çalışacağız. Roman şehirden uzak yerdeki bir kulübede iki eski sevgilinin ölü olarak bulunmasıyla başlayıp, geriye dönüş (flashback) tekniğiyle kurgulanmıştır. Birbirine sarılmış iki cesedin bulunduğu kulübede, yere düşmüş bir cihaz, romandaki gizemin çözülmesine yardımcı olacak bir unsurdur. IQ400X dijital devrim harikası ve bir ses, takip cihazıdır. Romanın ikinci sayfasında, cesetleri bulan kişinin, kadının öz oğlu ve onun arkadaşları olduğunu anlayacak, sonrasında ise roman kahramanı kadının oğlunun da içinde yer aldığı ve kitabın adını taşıyan köpekli çocukların peşinden giderek romanı irdelemeye çalışacağız.

Romanın ilk bölümünde, başkişinin her şeyin normal olduğu zamanlardaki hayatı anlatılır. Romanı distopya türüne ait kılan ikinci bölümdür. Bu bölümün adı 'Tufandan Sonra' olması nedeniyle, romanın geçtiği ülkede bir tufan yaşandığını ve sonrasında bir salgının ortaya çıktığını anlatır. İlk bölümde adı geçen cihazın roman başkişisi kadının cep telefonu olduğunu da ikinci bölümde öğreniriz. Söz konusu tufandan sonra, ülkedeki bütün baz istasyonları, dijital aktarma merkezleri ve iletişim kanalları çökmüştür. İletişimi sağlayan IQ400X, insanları takip etmek için de kullanılmaktadır. Günümüzdeki cihazlardan farklı en belirgin özelliği ise şarja ihtiyacı olmamasıdır. Ses ve ışıkla çalışan Teknolojik Devrim'inin ürünü bu cihaz, sesi yazıya, yazıyı sese dönüştürebilme özelliğiyle sonsuz denebilecek kadar geniş bir belleğe sahiptir.

Ülkede savaş, yıkım, kuraklık ve büyük bir tufan yaşandıktan sonra ortaya çıkan salgın, insanlarda titreme nöbetleri ve amneziye (geçici bellek kabı) yol açmıştır. Hastalığın beyne saldıran, gerçeklik duygusunu bir süreliğine yok eden, tanımlanamayan bir virüsten kaynaklandığı düşünülmektedir. Ülkede bütün felâketler yaşanmalı yirmi altı yıl geçmiş ve bu salgın baş göstermiştir. Eskiden cennet gibi olan ülkede artık cehennem gibi bir hayat yaşanmaktadır. Ülkenin geçmişteki hali tufan sonrasını yaşayanlar için bir ütopya olarak hatırlanmaktadır. Bu tanımlamadan yola çıkarak, romanı tufan öncesi – sonrası ya da ütopya – distopya olarak incelemek mümkündür.

Roman başkişisi kadın tufandan önce endemik bitkilerle ilgili uluslararası bir botanik projesinin bölge sorumlusu olduğundan o dönemde ülkede çevre ile ilgili ciddi çalışmalar yapıldığı anlaşılmaktadır. Fakat aradan yıllar geçmiş ülkede büyük bir tufan yaşanmış ve bir salgın baş göstermiştir. Tufan, insanların yoğun yaşadığı düzlükte yer alan yerleşim yerlerinde büyük tahribatlar yaratırken, yüksek bölgeleri daha az etkilemiştir. Ovalardaki, vadilerdeki yerleşim yerleri köyler, şehirler sular altında kalmıştır. Ülkedeki bütün Sivil Toplum Örgütlerinin engelleme çabalarına rağmen inşa edilmiş altmış katlı Cam Kule tufanda yıkılmamış ve roman başkişisi Kadın da o kule sayesinde sele kapılmaktan kurtulmuştur. Kadın, bir sokak köpeğinin getirdiği: 'Sel gelecek, yüksek bir yere çık' yazılı not sayesinde, Cam Kule'ye çıkarak hayatta kalmıştır.

Yaşanan tufan sonrası küresel iletişim ağları çökmüştür. Muhteşem iletişim devriminin icadı, bir tuşla dünyanın bütün bilgilerine erişimi sağlayan dijital mucizesi, sulara yenik düşmüştür. Küresel felâket ve tufandan sonra diktatörlükler art arda yıkılmaya başlamış ve ekolojik felâket siyasi felâketi yenerek özgürlüğü getirmiştir.

Fakat bu özgürlük büyük bir kaos da beraberinde getirmiştir. İnsanların en yakınlarının bile hayatta olup olmadığından haberi olmadığı, açlık ve hastalıkla boğuştuğu bir dönem başlamıştır. Bu kaos dönemi eserin distopya kapsamına girmesinin diğer bir gerekçesidir.

Roman kişilerinin Kadın ve Adam gibi isimlerinden sonra, kadının oğlunun isminin Doğa olması, ekolojik bir romanın işareti gibidir. Kadın ve oğlu tufandan yıllar önce, bir sinemanın gece gösteriminden çıktıktan sonra, pastanenin önündeki, fırının hava deliği olan kaldırım ızgarasının üzerinde, köpeğe sarılıp uyumuş bir çocuk görürler. O geceden sonra Doğa, okul çıkışı arkadaşlarıyla oyalanmaya ve eve geç gelmeye başlar. Hatta bazı geceler, üstü başı perişan, yüzü gözü mor ve hırpalanmış halde döner. Doğa artık köpeğe sarılıp sokaklarda uyuyan çocuklara yardım etmeye ve o köpekli çocuklarla birlikte doğayı kirletenlere karşı bir savaşa girişmiştir. Tufandan önce insanlar ekolojik felâketler konusunda uyarılmış ama iktidarlar bunu pek dikkate almamıştır. Köpekli Çocuklar'ın felâketi önlemeye güçleri yetmez, fakat bu kez de tufan sonrası, insanları selden kurtarmak için çaba harcarlar. Buradan yola çıkarak, romanda, birbirine sarılmış çocuk ve köpeğin, romanın devinimini sağlayan bir unsur olduğu söylenebilir.

Romadaki zaman, umut bağlanan devrimlerin, insanlığı kurtaracağına inanılan ütopyaların çöktüğü bir dönemdir. Fakat gençlerin, eski kuşakların başaramadığı şeyleri başarma umudu vardır. Doğa'nın ilk adı Umut'tur. Yazar bu anlamlı iki isimle, romadaki dünyada yaşananların distopyadan ütopya çevirebileceği umudunu hissettirir.

Romanda yer alan felâketler yazarın, dünyanın ekolojik dengesinin bozulmasından kaynaklı endişelerinden yola çıkarak yansıttığı olumsuz öngörülerdir. Olumsuz yönlerinden dolayı bu öngörüler bir ekolojik distopyayı oluşturmaktadır ve yazar da bunu; "*Dünya edebiyat pazarında distopik metinler uçuşmaya başlamış, ekolojik distopya eserleri çok satan toplumsal distopyaları sollayarak liste başına geçmektedir.*" sözleriyle doğrulamaktadır. (Baydar 2019:140)

Yazar, roman kişisi Kadın aracılığıyla, kendi kuşağından itibaren kaç kuşağın ütopyalara inanıp dünyayı kurtarma çabaları uğruna kendini feda ettiği konusundaki düşüncelerini dile getirir. Ütopyaların insanlar için afyon görevi gördüğünü belirtir. Zira insanlığın geleceği için kuşaklar boyu gösterilen çaba, ödenen bedel işe yaramamıştır ve bir şeyler yapılmadığı takdirde insanlık hızla dünyanın sonuna doğru gidecektir. Kadın, yaşanan savaşların birçok kuşağı, uğruna savaştığı değerlere yabancılaştırdığını düşünür. Stalinist diktatörlüğün de, Hitler ve Humeyni gibi faşist diktatörlüklerin de yaptıkları aslında aynıdır. Savaşlar, kıyımlar, doğayı tahrip etmeler, erozyonlar, orman yangınları, sel baskınları hep aynıdır. (Baydar 2019:166)

ABD bütün uluslararası çevre koruma sözleşmelerinden, nükleer silahların sınırlandırılması anlaşmalarından, ekolojik taahhütlerden çekilmiş, ABD Başkanı "*Küresel ısınma diye ortalığı ayağa kaldırıyordunuz, oysa her yer buz.*" demecini vermiştir. (Baydar 2019: 192)

Avustralya kırk beş derece sıcağa, Kuzey Amerika eksi kırklara varan soğuğa direnmektedir. Mozambik'te beş yüz binlik bir şehir kasırgada haritadan silinmiş ve bütün bu nedenlerle, romadaki dünya onca uyarılara rağmen, adım adım değil koşar adım tufana gitmiştir.

Kutuplardaki donmuş topraklar beklenenden yetmiş yıl önce erimeye başlamıştır. İnsanlar, ekolojik dengenin bozulmasıyla ilgili endişelerini, çeşitli gösterilerde ellerindeki 'SOS dünya', 'İnsanlar Uyanın' yazılı pankartlarla dile getirmeye çalışmışlardır. (Baydar 2019: 38)

Romanda, ekolojik dengenin bozulması sonucu, bütün dünyada yaşanabilecek tehlikelerle ilgili uyarılar yer almaktadır. Yazarın dile getirdiği felâketler ise gerçek dünyada hâlâ yaşanmakta ve çevreci kuruluşlar da bu duruma dikkat çekmek için, gösterilere, uyarılara canla başla devam etmektedir. Distopya yazınının gerektirdiği gibi yazar da bu eserinde, dünyanın daha büyük felâketlere doğru sürüklenmekte olduğunu anlatmaya çalışmaktadır.

SONUÇ

Callenbach'ın 'Ekotopya'sında insanlar doğal, hatta ilkel koşullarda yaşamalarına karşın yaşadıkları ülkede, kavgalar, adı suçlar, savaşlar, hastalıklar, salgınlar, eşitsizlikler, cinayetler, cinsiyet ayrımcılığı görülmemektedir.

Yukarıda saydığımız olumsuzlukların bulunmadığı, insanların birbirlerine ve doğaya saygı göstererek yaşadıkları bu ülke cennet olarak nitelendirilebilecek bir ‘Ütopya’dır. İnsanlar eşit işte eşit ücret almakta, kestikleri ağaç kadar ağaç dikip ağaçların yetişmesiyle ilgilenmek zorundadır. Barışçıl ve üretken insanların yaşadığı bu ülkede kaos, kargaşa ve savaşa yer yoktur. Çöpler organik gübreye dönüştürülerek tarımda kullanılmaktadır. Dünyanın ekolojik dengesinin korunabileceğini kanıtlamaya çalışan bu eser, doğal olarak ekolojik ütopya kapsamında yer almaktadır.

İçinde bulunduğumuz Pandemi sürecinde; Türkiye’de hatta dünya genelinde görülen, kırsal bölgelere göç artışı, insanların doğaya kaçıp sığınmaya çalışmasının kanıtıdır. Hepimizin tanık olduğu gibi, bu zorlu süreçte insanlar, Ekotopya’daki gibi ideal bir yer peşine düşmektedir. Zaten Thomas More’un ‘Ütopya’sından beri, dünya hep bir ütopya peşinde değil midir?

Baydar, Avustralya’nın Şubat 2019’da ‘Nuh’un Gecesi’ adı verilen bir sel felâketi yaşamasından birkaç ay sonra çıkan romanında, bu uzak ülkenin geleceğine dair öngörülerde bulunmuş ve 2020’de Avustralya’da aylarca kontrol altına alınamayan yangınlar, toz fırtınası ve seller yaşanmıştır. Böylece yazarın romanında yer alan geleceğe dair kaygılarının birçoğu gerçekleşmiştir. (Baydar 2019: 17)

Yazar dünyanın bir ucundaki bir ülkede yaşanan olaylarla ilgili endişeler taşıdığından ‘Köpekli Çocuklar Gecesi’ romanında bu durumu da konuya dâhil etmiştir. Uzak bir ülkeye olan bu duyarlılık aslında dünyanın ekolojik dengesinin bozulduğunu göstermek ve bu durumdan yola çıkarak kendi ülkesindeki gidişatının da iyi olmadığını anlatmaya çalışmaktan öte bir şey değildir. Asıl ilginç olan, yazarın romanda söz ettiği salgının bir başka türünün, roman yayımlandıktan kısa bir süre sonra ortaya çıkması ve tüm dünyayı etkisi altına almasıdır.

‘Köpekli Çocuklar Gecesi’nde, “*Eskiden ütopyalar yazılırdı, artık distopyalar yazılıyor.*” der Kadın. (Baydar 2019:175) Çünkü ütopyalar daha iyi bir yer, daha iyi bir yaşamı ele alır. Oysa insanın umudunu tüketen zamanlar yaşanmakta ve insanlar artık ütopyalar hayal edememektedir. Ama bugünün distopyası neden yarının ütopyası olmasın?

Yazar, bilimin gelecekte yapay zekâyı geliştirmek ve robotların, insanların yerini almasını hedeflemesi yerine, insandaki şiddet ve iktidar genlerini zayıflatacak formül bulmasını önerir. Çünkü şiddete gerek olmayan doğal, basit, doğayla uyumlu insanca bir yaşam başladığında dünya daha yaşanılabilir olacaktır. Baydar’ın romanın sonuna doğru yer verdiği bu ifadeler düşlenen bir dünyayı, bir ütopyayı işaret etmektedir. O halde, her distopyanın bir ütopya nüvesi taşıdığını dile getirmek yanlış olmayacaktır.

‘Ekotopya’da yer alan ülke, giderek kirlenen ve yok olma tehlikesiyle karşı karşıya olan günümüz dünyasını kurtarma yolları, kurgu içerisinde öyle güzel anlatılmıştır ki, 21. yüzyılda cehenneme dönmekte olan dünyanın cennete dönmüş halinin vücut bulmuş halidir.

Bu çalışmada yer verdiğimiz ‘Ekotopya’ ve ‘Köpekli Çocuklar Gecesi’ romanlarının yazarları, on bin kilometre uzaklıktaki iki farklı ülke ve farklı dönemlere ait olsalar da, dünyanın geleceği ile ilgili aynı endişeleri taşımaktadırlar. Lester R. Brown’un: ‘*Ekonomik açıklar birbirimizden aldığımız borçlardır, ekolojik açıklar ise gelecek nesillerden çaldıklarımızdır.*’ (Brown 2003:1) sözleri, dünyayı koruyarak, gelecek kuşakların sağlıklı yaşamalarını sağlamak adına, ister ‘ekolojik ütopya’ da olsun, ‘ekolojik distopya’ da, verilmeye çalışılan mesaj ve bu uğurda atılan aynı ekolojik tehlike çığlığıdır.

Kaynakça:

1. Berkes, F. & Kışlalıoğlu, M. (1990). Çevre ve Ekoloji. İstanbul: Remzi Kitabevi Yay.
2. Baydar, O. (2019). Köpekli Çocuklar Gecesi. İstanbul: Can Yay.
3. Bottomore, T. (2001). Marksist Düşünce Sözlüğü. (M. Tuçay, Çev. Der.). İstanbul: İletişim Yay.
- 4 Brown, Lester. (2003). Eko-Ekonomi. (A. Y. Erkan, Çev.). İstanbul: Tema Yay.
5. Callenbach, E. (2010). Ekotopya. (O. Akinhay, Çev. Der.). İstanbul: Agora Kitaplığı Yay.

6. Kumar, K. (2006). Modern Zamanlarda Ütopya ve Karşı Ütopya. (A. Galip, Çev.). İstanbul: Kalkedon Yay.
7. Riot- Sarcey, M.vd. (2003). Ütopyalar Sözlüğü. (T. Ilgaz Çev.) İstanbul: Sel Yay.
8. Sezer, Ö. (2015). Siyasal Ekoloji: Çevre Korumacılıktan Radikal Ekolojiye. F. Kırışık & Ö. Sezer içinde, Siyasal Ekoloji (s. 107-144), Ankara: Detay Yay.
9. Sezer, S. (2015). Sosyalist Ekoloji: Gereklilik mi Ütopya mı?, F. Kırışık & Ö. Sezer içinde, Siyasal Ekoloji (s. 107-144), Ankara: Detay Yay.
10. Vieira, F. (2011). Ütopya Kavramı, G. Claeys içinde, Ütopya Edebiyatı (s.3-35), İstanbul: İş Bankası Kültür Yay.
11. Zülfikar, H. vd. (2005). Türkçe Sözlük. Ankara: Türk Dil Kurumu.